HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

אמר לו ר"ע והלא כבר נאמר ¹אבד תאבדון אם כן מה ת"ל ²ואבדתם את שמם מן המקום ההוא א)לכנות לה שם יכול לשבח לשבח ס"ד אלא יכול לא לשבח ולא לגנאי ת"ל ³שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא הא כיצד ב)היו קורין אותה בית גליא קורין אותה בית כריא ג) עין כל עין קוץ תני תנא קמיה דרב ששת ד)העכו"ם העובדים את ההרים ואת הגבעות הן מותרין אועובדיהן בסייף ואת הזרעים ואת הירקות הן אסורין ועובדיהן בסייף א"ל דאמר לך מני ה)רבי יוסי בר יהודה היא דאמר אילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור ולוקמה (א) באילן שנטעו מתחלה לכך ורבנן לא ס"ד דקתני דומיא דהר מה הר שלא נטעו מתחלה לכך אף האי נמי שלא נטעו מתחלה לכך איתמר ו)אבני הר שנדלדלו בני רבי חייא ורבי יוחנן חד אמר אסורות וחד אמר במותרות מ"ט דמ"ד מותרות כהר מה הר שאין בו תפיסת ידי אדם ומותר אף הני שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותרין מה להר שכן מחובר בהמה תוכיח מה לבהמה שכן בעלת חיים הר יוכיח וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותר אף גכל שאין בהן תפיסת ידי אדם ומותר מה להצד השוה שבהן שכן לא נשתנו מברייתן אלא אתיא מבהמה בעלת מום ומהר ואי נמי מבהמה תמה ומאילן יבש ומאן דאסר להכי כתיב שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו דאע"ג דאתיא מדינא להיתרא לא תתיא תסתיים דבני ר' חייא דשרו דבעי חזקיה זקף ביצה להשתחוות לה מהו קא סלקא דעתך להשתחוות לה והשתחוה לה וקא מיבעיא ליה האי זקיפתה אי הוי מעשה אי לא הוי מעשה אבל לא זקף לא מיתסרא ש"מ בני ר' חייא דשרו לא לעולם אימא לך בני רבי חייא דאסרי (ב) דהשתחוה לה אע"ג דלא זקפה אסורה והכא במאי עסקינן כגון שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה ולמאן אי ז)למאן דאמר עבודת כוכבים של ישראל אסורה מיד אי למאן דאמר עד שתיעבד הא לא פלחה לא צריכא כגון שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה (ג) כי הא דאמר רב יהודה אמר שמואל ח)ישראל דשזקף לבינה להשתחוות לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסורה וקא מיבעיא ליה לבינה הוא דמינכרא זקיפתה אבל ביצה לא או דלמא הלא שנא תיקו: בעי רמי בר חמא המשתחוה להר אבניו מהו למזבח יש

בית גליא. (ד) לשון גובה גלי: **בית כריא.** לשון חפירה ושפלות: **ועובדיהן בסייף.** דבני נח נצטוו על עבודת כוכבים בסנהדרין (דף נו.) ואמרינן התם כל מיתה האמורה לבני נח אינה אלא סייף: **ולוקמה בזרעים שזרען מתחלה לכך: ורבנן.** דאסורין ואפילו לרבנן: **שנדלדלו.** נעקרו מאליהן והשתחוה עכו"ם להם: **בהמה תוכיח.** שאינה מחובר ואינה נאסרת בהשתחויה דמדאסר רחמנא נעבד לגבוה דכתיב מן הבקר ט) ולא כל הבקר להוציא הנעבד בפרק שור שנגח (ב"ק דף מ:) מכלל דלהדיוט שרי דאי להדיוט אסור למה לי קרא לגבוה הא ממשקה ישראל כתיב י) מן המותר לישראל: **מבהמה בעלת מום.** דאינה נאסרת נמי אם השתחוה לה: **ומהר.** דכי פרכת מה לבהמה שכן בעלת חיים הלכך חשיבא ולא מיתסרא הר יוכיח מה להר שכן מחובר בהמה תוכיח וחזר הדין כו' הצד השוה שבהן שאין (ה) תפיסת יד אדם וזהו טעם עצמו להתיר שאין יכולין לתלות טעם היתרן בטעם אחר דאי אמרת היתרן משום מחובר הרי בהמה ואי משום חיים הרי הר ע"כ טעם היתרן משום דאין בהן תפיסת יד אדם שבדבר זה הושוו שניהן אף אני אביא כל השווין להן בדבר זה שיהו מותרין והשתא ליכא למיפרך שכן לא נשתנו מברייתן דהא בהמה נשתנית במום: **ומאילן יבש.** דנשתנה מברייתו ואפי' הכי לא מיתסר לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הצד השוה שבהן שאין בהם תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטיעה דמעיקרא לא הויא תפיסה לרבנן דלאו אילן (ו) הוא ההוא שעתא שנטעו גרעין ור' יוסי בר' יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר ליה משכחת לה באילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי לא מיתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו: **להכי כתיב שקץ תשקצנו.** בעבודת כוכבים לאתויי הנך דאע"ג דאתא מדינא להצד השוה להיתרא כדאמרן לא תייתינהו להיתרא וממשמעותא דקרא נפקא דמשמע כל דרשות שאתה דורש בעבודת כוכבים לא תדרשם אלא לשקץ ולאסור ואין לך להתיר בו אלא מה שהתיר לך הכתוב בפירוש: **בני רבי חייא.** יהודה וחזקיה שמן י): **הוי מעשה.** (ז) דהכתי איכא תפיסת יד אדם. אלמא בני ר' חייא תפיסת יד בעו: **לעולם אימא לך בני ר' חייא.** הוא דאמרי דלא בעינן תפיסת יד בדבר תלוש (ח) ולא בבעלי חיים בין בעובד כוכבים בין בישראל ונאסרת מיד בהשתחואה: **והכא.** כגון שזקפה ולא השתחוה לה: **עבודת כוכבים של ישראל.** שהקים ישראל לעבדה פלוגתא דר' ישמעאל ור"ע בפ' ר' ישמעאל (לקמן נא:): **ולמאן.** אליבא דמאן קבעי חזקיה למילתיה כיון דאיהו לא (ט) תפיסת ידי אדם בעי וזה לשם עבודת כוכבים העמידה בין הוי מעשה בין לא הוי מעשה הרי קראה עבודת כוכבים ולמ"ד עבודת כוכבים של ישראל אסורה מיד הא נמי אסורה מיד ולמ"ד עד שיעבדוה הא לא פלחה ופשיטא דשריא: **לא צריכא כו'.** לעולם אליבא דמ"ד עד שתיעבד קבעי ליה: **וכגון.** דהשתחוה לה עובד כוכבים אחר זקיפתו של ישראל ולא אמרינן הא לאו דעובד כוכבים הוא ואין יכול לאסור בהשתחואה דבר שאינו שלו וכדרב יהודה אמר שמואל כו' והאי מעשה דבעינן משום גילוי דעתא דאי לאו דגלי ישראל דעתיה לא הוה מיתסרא בהשתחואה דעובד כוכבים: (י) **אסורה.** אפילו למ"ד עד שתיעבד ולא אמרינן הא לאו דעובד כוכבים הוא ואין יכול לאסור בהשתחואה דבר שאינו שלו דכיון דאוקמה ישראל גלי אדעתיה דניחא ליה בעבודת כוכבים וכי פלח לה עובד כוכבים שליחותיה קא עביד: **לבינה.** בידי אדם נעשית ונאסרת לד"ה. והך זקיפה דנקט משום גלויי דעתא הוה דאי לא זקפתו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסרא דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת בהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו והאי טעמא מפרשינן במלתיה דשמואל לקמן בפרק ר' ישמעאל (דף נג:). וה"נ לענין גלויי דעתא קבעי לה חזקיה ולא משום מעשה דבדבר תלוש ולאו בעלי חיים לא בעינא מעשה בגופו ונאסר מיד בהשתחואה לבני ר' חייא וקמיבעיא ליה לחזקיה (כ) דוקא לבינה דמינכרא זקיפתה שרחבה יותר על עביה וכשהיא זקופה נראית גבוה ואיכא גלויי דעתא אבל בילה לא כו': ל) **נעבד.** דבעלי חיים אסור לגבוה ואע"ג דשרי להדיוט וקמיבעיא ליה מי חייל שם נעבד על המחובר לאסרו לגבוה או לא:

ואם

אמר לו ר"ע והלא כבר נאמר אבד תאבדון. תימה הא איצטריך לר"ע למדרש אבד ואחר כך תאבדון כר' יוסי בר' יהודה דקס בשיטת דר' יוסי הגלילי דלכאורה משמע דר"ע ס"ל במתני' כר' יוסי הגלילי דא"ל אני (ל) אדון לפניך ומתוך פ"ה דמתני' נמי משתמע הכי וי"ל דודאי ר"ע דמתני אליבא דר' יוסי הגלילי קאמר וליה לא ס"ל אכן ק"ל קאת דלעיל קאמר דלר' יוסי בר' יהודה מיבעי קרא גם כן לכדר"ע אלמא כוותיה דריש להו לקרא וי"ל דה"ק ליה לכדרבי עקיבא אליבא ר' יוסי הגלילי: **בהמה** תוכיח. פירוש דאפילו בהמה (מ) עצמה אינה נאסרת להדיוט אם לא עשה בה מעשה והא דאמרינן לקמן בפ' ר' ישמעאל (דף נד.) המשתחוה לבהמת חבירו לא אסרה ה"ה לשל עצמו והא דקאמר חבירו לגלויי דאף בשל חבירו אסרה בעשיית מעשה אי נמי קמ"ל דאף לגבוה לא אסרה כיון שאינה שלו: **מבהמה** תמה ומאילן יבש. כאן פרש"י מה שכתבתי לעיל דהוי נטעו ולבסוף עבדו היכא דנטעו גרעין וזה לשונו ומאילן יבש דנשתנה מברייתו ואפ"ה לא מתסר לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי ברבי יהודה הצד השוה שבהן שאין בהם תפיסת יד אדם לשם עבודת כוכבים דתפיסה דנטיעה דמעיקרא לא הויא תפיסה לרבנן דלאו אילן הוה ההיא שעתא דנטעו גרעין ור' יוסי ברבי יהודה דחשיב ליה תפיסה ואסר לא משכחת לה אלא באילן שעלה מאליו דאפילו לר' יוסי בר' יהודה לא מתסר כל זמן שלא עשה מעשה בגופו עכ"ל וא"ת בעלה מאליו נמי מ"מ אילן שלפני זה שיצא זה מגרעינו היה בו תפיסת ידי אדם וי"ל דהב"ע באילן שעלה מאליו מששת ימי בראשית כגון יער ומיהו פירושו אי אפשר כדפרישי' לעיל:

יש

מסורת הש"ס

א) תמורה כח:, ב) [תוספ' פ"ו ה"ג], ג) [בס"א נוסף: פני מלך פני כלב], ד) [תוספ' שם ה"ד], ה) [לעיל מה: לקמן מח.], ו) [לקמן נט.], ז) [לקמן נא:], ח) לקמן נג:, ט) [ויקרא א], י) [יחזקאל מה], כ) [כדאיתא ביבמות סה: ובנדה כז. מ.], ל) [שייך לע"ב],

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולוקמה בזרעים שזרען מתחלה לכך ורבנן: (ב) שם בני ר' חייא דאסרי והשתחוה: (ג) שם וכי הא דאמר: (ד) רש"י ד"ה בית גליא גלי לשון גובה הס"ד: (ה) ד"ה ומהר דכי וכו' שאין בהן תפיסת יד אדם וזהו טעמו להיתרא וכו' ואי משום בעלת חיים: (ו) ד"ה ומאילן וכו' דלאו אילן הוי ההוא שעתא כשנטעו גרעין וכו' תפיסה ואסר לא משכחת לה אלא באילן שעלה מאליו דאפי' לרבי יוסי בר יהודה לא מיתסר: (ז) ד"ה הוי מעשה דבהכי איכא: (ח) ד"ה לעולם וכו' בדבר תלוש דלאו בבעלי חיים: (ט) ד"ה ולמאן וכו' דאיהו לא בעי תפיסת ידי אדם וזה לשם: (י) ד"ה אסורה אפילו. נ"ב דבור זה מיותר: (כ) ד"ה לבינה וכו' וקמיבעיא ליה לחזקיה אי נימא דוקא לבינה: (ל) תוס' ד"ה אמר וכו' דא"ל אני אובין ואדון לפניך וכו' מיבעי ליה קרא וכו' אליבא דרבי יוסי הגלילי: (מ) ד"ה בהמה וכו' בהמה של עצמו אינה נאסרת:

◆

מוסף רש"י

בית כריא. בית הכסא לשון כרו שוחה (תמורה כח:). **להשתחוות לה.** ולא השתחוה לה, ובא עכו"ם והשתחוה לה אסורה. אע"פ שאינה שלו (לקמן נג:).

◆

רבינו חננאל

שנאמר שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא. הא כיצד אם היו קורין אותה בית גליא קורין אותה בית כריא. עין כל. עין קוץ: **תני** תנא קמיה דרב ששת העכו"ם העובדין את ההרים ואת הגבעות הן מותרין ועובדיהן בסייף. עובדי הירקות והזרעין הן אסורין ועובדיהן בסייף: מני ר' יוסי בר' יהודה היא. מדקתני זרעים א)והרי זרעים דומיא דהר מה הר שלא נעשה מתחלה לכך אף זרעים שלא נעשו מתחלה לכך והן אסורין: אתמר אבני הר שנדלדלו ולא נתפרקו לגמרי אלא הן תלויות כמו אבר מדולדל ונעבדו אותן האבנים. ר' חייא ור' יוחנן חד אמר מותרין הן כהר. מה הר אין בו תפיסת ידי אדם. כלומר אין בו מעשה בן אדם

עין משפט נר מצוה

נב א מיי' פ"ט מהל' מלכים הלכה ב:

נג ב ג מיי' פ"ח מהל' עבודת כוכבים הלכה ג סמג לאוין מה טוש"ע י"ד סי' קמה סעי' א:

נד ד מיי' שם הלכה ג סמג שם טור ש"ע י"ד סי' קלט סעי' א בהג"ה:

נה ה מיי' שם סמג שם:

◆

תורה אור השלם

1. אַבֵּד תְּאַבְּדוּן אֶת כָּל הַמְּקֹמוֹת אֲשֶׁר עָבְדוּ שָׁם הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אַתֶּם יֹרְשִׁים אֹתָם אֶת אֱלֹהֵיהֶם עַל הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל הַגְּבָעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעֲנָן: דברים יב ב

2. וְנִתַּצְתֶּם אֶת מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת מַצֵּבֹתָם וַאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תְּגַדֵּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא: דברים יב ג

3. וְלֹא תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתַעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ כִּי חֵרֶם הוּא: דברים ז כו

◆

רבינו חננאל (המשך)

ומותר. אף אבנים הללו כך. ומקשינן מה להר שכן מחובר כולו תאמר באבני ההר שנדלדלו שאינן מחוברות בהמה תוכיח שאינה מחוברת בקרקע ומותרת לחולין: ודחינן מה לבהמה אינה נאסרת אם נעבדה בהנאה שכן בעלת חיים. תאמר באבנים שנדלדלו שאינן בנות חיים. הר יוכיח מה להר כו'. [מה להצד השוה שבהן שכן לא נשתנו מברייתן. תיתי מבהמה בעלת מום ומהר אי נמי מאילן יבש ומבהמה תמימה שהרי נשתנו. הבהמה נעשית בעלת מום והאילן יבש. ואע"פ שנשתנו ועבדם לא נאסרו. כך אבני הר שנדלדלו לא נאסרו. ומאן דאסר סבר אע"ג דמדינא שרו לא תשתרייה דכתיב ותעב תתעבנו כי חרם הוא. ב) ודייקי חזקיה בר' חייא זקף ביצה להשתחוות לה והשתחוה לה וקא איבעיא ליה האי זקיפתא אי הוה תפיסת ידי אדם אי לא ש"מ בני ר' חייא הוא דאסרי ומיבעיא ליה כגון שזקף ביצה להשתחוות לה ולא השתחוה לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה וכדרב דאמר ישראל שזקף לבינה להשתחוות לה ובא עובד כוכבים והשתחוה לה אסרה. וקא מיבעיא ליה לבינה הוא דמינכרא זקיפתה אבל ביצה לא או דלמא לא שנא תיקו: בעי רמי בר חמא המשתחוה להר (מותר) אבנים הנחצבות בו מותרות לבנות מהן מזבח אי לא

א) נראה דצ"ל מדקתני זרעים והרים אלמא זרעים דומיא דהר וכו'. ב) נראה דצ"ל ודייקי דיהודה וחזקיה בני ר' חייא הוא דשרו מדבעי חזקיה זקף בילה וכו' ש"מ בני חייא הוא דשרו והדר דחי דלעולם אימא לך דבני ר' חייא הוא דאסרי ומיבעי ליה וכו'.